
IVAN BOŠKOVIĆ

O GLAZBENOM ŽIVOTU OTOKA SILBE – CRKVENO I PUČKO
PJEVANJE

Pregledni rad
UDK: 784.4(210.7Silba)“18/20“
783(210.7Silba)“18/20“

Prof. dr. sc. Nikoli Bubli u spomen

NACRTAK

Polazeći tragom dosad objavljenih radova o glazbovanju na otoku Silbi i uspoređujući podatke iz tih radova s podacima prikupljenima tijekom raznih terenskih istraživanja s kraja XIX., iz XX. i s početka XXI. stoljeća, kao i onima sačuvanima u arhivskoj građi, pokušalo se ukratko prikazati i koliko je moguće nadopuniti dosadašnja saznanja o pjevanju na najsjevernijem dalmatinskom otoku. S obzirom na to da je u ranijim zapisima iscrpnije prikazano pučko pjevanje, ovom se prilikom pokušalo dati prilog poznavanju povijesti crkvenog pjevanja, odnosno povijesti silbenskog župnog crkvenog zbora. Dakako, ne zanemarujući pritom ni važnost pjesme u svakodnevnom životu nekadašnjih žitelja tog, površinom nevelikog hrvatskog otoka. Ključne riječi: otok Silba, glagoljaško pjevanje, crkveni zbor, Klanjateljice Krvi Kristove, pučko pjevanje

UVOD

O povijesti glazbenog života otoka Silbe do sada je pisalo nekoliko autorica. Pjesme i plesovi iz te sredine, kao i glazbala koja su se na otoku koristila prikazani su u radovima hrvatsko-švedske etnologinje prof. dr. sc. Maje Povrzanović Frykman i zagrebačke koreografkinje Ajše Ruždije. Tijek povijesti glazbovanja na tom otoku prikazan je i u diplomskom radu odgojiteljice predškolske djece Natalije Žorž Brusić iz Zadra, podrijetlom Silbenke. Osim njihovih radova, o nekada bogatom silbenskom glazbenom životu svjedoče sačuvani notni zapisi i glazbala iz druge polovice XIX. i iz XX. stoljeća, arhivska građa, građa s terenskih istraživanja provedenih u nekoliko navrata na samom otoku, kao i podatci objavljeni u raznim časopisima, knjigama i novinskim člancima. Primjerice, zapis o Silbi objavljen u knjizi putopisnih reportaža i opisa kupališnih mjesta »Od Pule do Paga«, kvarnerskog pjesnika i putopisca, pok. Nike Pinčića, svjedoči o plesnom životu otoka sredinom XX. stoljeća, kao i zapis Silbenjanina pok. Slavka Sindičića, iscrpni zapisi dvoje potomaka starih silbenskih obitelji: zadarske muzikologinje doc. dr. sc. Katice Burić Čenan i splitskog etnomuzikologa Ivana Boškovića te zapis objavljen u knjizi »Tanci hrvatskih otoka Krka, Cresa, Raba, Lošinja, Suska, Silbe i Murtera« zagrebačkog koreografa Gorana Kneževića. No, da bi prikaz povijesti glazbovanja na otoku Silbi bio što potpuniji, potrebno je daljnja istraživanja usmjeriti i na pjevanje, važan dio svakodnevne domicilnog stanovništva.

CRKVENO PJEVANJE NA OTOKU SILBI

Prema dosadašnjim istraživanjima, odnosno prema arhivskoj građi i objavljenim radovima o glazbi na otoku Silbi, pjevanje je bilo vrlo bitan dio svakodnevnog života njezina stanovništva. Silbenjani su pjesme u obliku deseterca pjevali u raznim prigodama, za vrijeme rada i u slobodno vrijeme (Starešina, 1971: 72). Pjevali su i uz ples (Taš, 1953: 1; Pinčić, 1958: 16; Stojanović, 1972: 18; Ivančan, 1973; Povrzanović, 1983: 34; Brusić, 1992: 37; Bošković, 2021: 155, 158-159) /Prilog 1.1.-1.2./ . Dakako, pjevanje je bilo zastupljeno i u crkvi. Naime, u crkvi se od davnina njegovalo glagoljaško pjevanje (Starešina, 1971: 72).¹ Međutim, s obzirom na to da nije poznao glagoljicu, 1848., tada novoimenovani silbenski župnik, pok. Clodoveo (Klodovej) Caranton (Zadranin)², koji je na Silbi djelovao do 1854., počeo je latinati (Starešina, 1971: 72 bilj. 458; Prijatelj Pavičić, 2013: 227). Gotovo poslije punih osam desetljeća, 1923., zaslugom tadašnjeg župnika, Silbenjanina pok. don Hinka Brnetića³, na Silbi je ponovno uvedeno glagoljanje i starohrvatsko bogoslužje (Starešina, 1971: 72 bilj. 458).⁴

Poslije nekoliko godina, na otoku su se trajno nastanile časne sestre⁵, koje su, među ostalim, preuzele i rvananje crkvenim zborom, osnovanim 1928. (Brusić, 1992: 55; *** Kronika I Silba)⁶, u kojem se osobitu pozornost posvećivalo pjevanju na hrvatskom jeziku (Šutić i Kezić, 1984: 129-130).⁷ U prvim godinama

1 (Jurić, 1910: 16).

2 Pokojni prof. Petar Starešina je u knjizi »Pomorstvo Silbe« kao godinu dolaska tog župnika naveo 1844. (Starešina, 1971: 72 bilj. 458). No, taj podatak nije točan. U svom kasnijem radu o otoku Silbi, pok. prof. Starešina je naveo točnu godinu (Starešina, 2004: 8).

3 Pokojni don Hinko Brnetić na Silbi je službovao od 1919. do 1929. (Šutrin, 2002: 210; Prijatelj Pavičić, 2013: 227).

4 Ipak, glagoljaško pjevanje među Silbenjanima ni tijekom tih desetljeća nije u potpunosti zamrlo. Naime, Silba je u razdoblju od sredine XVI. do sredine XX. stoljeća bila jako glagoljaško središte, iz kojeg je poteklo ukupno 137 popova glagoljaša (Cvitanović, 1952: 13-22, 25). ([Milčetić], 1887: [4]). Jedan od njih, Silbenjanin pok. don Ivan Marija Bogdanić bio je, u razdoblju od 1897. do 1925., župnik u Velom Ižu na otoku Ižu. Za vrijeme službovanja u Velom Ižu, vjernike je učio pjevati napjeve za stalne dijelove mise, koje je naučio na rodnom otoku. Premda se pretpostavlja da ti napjevi nisu izvorno silbenski, Ižani su ih prozvali »silbinskom misom«, koja se od tada, pod tim imenom, pjeva i u drugim otočnim mjestima Zadarske nadbiskupije (Marijan, 2013: 82, 136).

5 Silbenska zajednica sestara Klanateljica Krvi Kristove osnovana je 1. veljače 1927., zaslugom umirovljenog župnika pok. don Šime Lovrovića (Šutić i Kezić, 1984: 129), koji je na rodnom otoku službovao od 1913. do 1918. (Šutrin, 2002: 210; Prijatelj Pavičić, 2013: 227). Nakon nekoliko godina boravka na otoku, redovnice su započele s glazbenim obrazovanjem silbenske djece (Brusić, 1992: 35; Bošković, 2021: 131 bilj. 7). Njihovim dolaskom na otok Silbu ujedno je započelo djelovanje sestara Klanateljica Krvi Kristove na području današnje Republike Hrvatske (Šutić i Kezić, 1984: 258-261).

6 Koliko je poznato, zbor nikada nije djelovao pod nekim posebnim imenom, već su ga mještani oduvijek nazivali crkvenim zborom (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, č. s. Branislava Garvan, Gordana Supičić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo i Tonko Paulina).

7 Prema usmenoj predaji, zbor je postojao i prije dolaska časnih sestara na otok. U njemu

djelovanja u zboru su, uz odrasle muškarce, pjevale isključivo neudane djevojke jer se smatralo da udane žene nemaju dovoljno vremena za tu aktivnost (Usmeni podatak - Sonja Motušić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo, Ivan Lovrin i Tonko Paulina).⁸ No, ubrzo je zbor postao djevojački (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Gordana Supićić rođ. Lukin i Katica Telesmanić rođ. Vekjardo).⁹

Slika 1. Glavni oltar župne crkve Porođenja BDM u Silbi.

su pjevali isključivo muškarci, koji su bili smješteni iza glavnog oltara župne crkve Porođenja Blažene Djevice Marije (Bošković, 2021: 131) /Sl. 1/. Tadašnji izgled glavnog oltara vidljiv je na razglednici s početka XX. stoljeća (Goleš, 2018: 647).

U članku objavljenom sredinom ožujka 1923. spomenut je i ženski pjevački zbor (Ga[š]pić, 1923: 4), no koliko je poznato, o tom zboru nema sačuvanih podataka.

⁸ Vjerojatno su iz istog razloga, u razdoblju između dvaju svjetskih ratova, u amaterskim igrokazima glumile isključivo neudane djevojke (Vigato, 2017: 80).

⁹ Nije poznato kada su točno muškarci prestali pjevati u silbenskom crkvenom zboru, no na osnovi nekoliko svjedočanstava, može se zaključiti da se ta promjena dogodila sredinom 30-ih

Prva voditeljica silbenskog crkvenog zbora bila je učiteljica pok. Angela Žorž (Brusić, 1992: 55), koja je na otoku djelovala od kraja 1924. do 1945. (Brusić, 1992: 34; Bošković, 2021: 145 bilj. 62).¹⁰ Nju je naslijedila pok. č. s. Angela Jus, koja je na otoku Silbi djelovala u razdoblju od 1929. do 1933. (***) Statistika sestara na Silbi; Abramović, 2013: 232).¹¹ Godine 1932., u želji da unaprijedi crkveno pjevanje, tadašnji silbenški župnik pok. don Ivan Silvestrić¹² ustupio je zboru svoj harmonij (***) Kronika I Silba), rad talijanske tvrtke D. G. Tubbi, koji se danas čuva na pjevalištu župne crkve Porođenja BDM u Silbi.¹³ Na tom je glazbalu, za vrijeme II. svjetskog rata, osnovama glazbene umjetnosti silbensku djecu podučavala pok. č. s. Krešimira Marić (Bošković, 2021: 144 bilj. 59).¹⁴ Za vrijeme službovanja na Silbi, zborom je, uz redovnice, ravnao i pok. don Ivan Silvestrić te je zbor pod njegovim vodstvom dosegnuo svoj vrhunac (Brusić, 1992: 55; Usmeni podatak - Sonja Motušić rođ. Lukin i Ivan Lovrin).¹⁵

godina XX. stoljeća ili najkasnije neposredno prije početka II. svjetskog rata (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Sonja Motušić rođ. Lukin, Gordana Supičić rođ. Lukin i Katica Telesmanić rođ. Vekjardo).

10 Pokojna učiteljica Žorž na Silbu je došla iz Slovenije pa su je u Silbi zvali Maještra Slovenka (Vigato, 2017: 73).

11 Premda iz sačuvanih zapisa i usmenih svjedočanstava nije moguće sa sigurnošću ustvrditi kad je točno pok. č. s. Jus preuzela ravnanje silbenkim crkvenim zborom, velika je vjerojatnost da se to odigralo već 1929. godine.

12 Pokojni don Ivan Silvestrić je na rodnom otoku Silbi službovao u razdoblju od 1931. do 1959. (Šutrin, 2002: 210; Prijatelj Pavičić, 2013: 227), a ostavio je neizbrisiv trag i u povijesti glazbe drugih mjesta u kojima je djelovao. Primjerice, prema sviranju Olipke pok. Matije Pulišić rođ. Cukar, zapisao je melodiju olipskog kola (Širola, 1937: 87), dok se kao skladatelj, danas izgubljene, »Iške himne«, zborovođa te osnivač i voditelj tamburaškog zbora, istaknuo i u Velom Ižu, gdje je, u razdoblju od 1925. do 1931., bio župnik (Marijan, 2013: 24, 82).

13 Pokojni don Silvestrić je imao i drugi, veći harmonij koji se čuvao u župnoj kući (Usmeni podatak - Davor Motušić). Sudbina tog glazbala u ovom trenutku nije poznata (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan, don Slavko Ivoš i Davor Motušić).

14 Pokojna č. s. Krešimira Marić na Silbi je djelovala u razdoblju od 1941. do 1946., zatim 1958. i u razdoblju od 1970. do 1976. (***) Statistika od 1940. - 1966.; Abramović, 2013: 232). Isticala se ljepotom sviranja te je uz obavezu vođenja crkvenog zbora, na sebe preuzela i odgovornost za glazbenu naobrazbu silbenske djece. Djecu vrtičke i školske dobi podučavala je pjevanju te sviranju harmonija i harmonike (Bošković, 2021: 144 bilj. 59; Usmeni podatak - Katica Telesmanić rođ. Vekjardo). Prema svjedočenju pok. Marije (Marice) Sindičić rođ. Supičić - Bakalarčićove, cijena tečaja je bila 35 dinara mjesečno (Brusić, 1992: 35).

Zbog svojih pedagoških sposobnosti, u radu s djecom, ali i s odraslima, kao i zbog svoje druželjubivosti, pok. č. s. Marić je među župljanima bila omiljena (Usmeni podatak - Katica Telesmanić rođ. Vekjardo i Tonko Paulina).

15 Za vrijeme proba crkvenog zbora, pok. don Ivan bi šetao crkvom, po »kali« - prolazu između klupa i ispod pjevališta. Od dolje bi pažljivo slušao kako pjevačice izvode pojedine pjesme te bi ih po potrebi zaustavio i zatražio da pjevaju ispočetka (Usmeni podatak - Katica Telesmanić rođ. Vekjardo i Ivan Lovrin). Prema svjedočenju jedne suvremenice, nije dozvoljavao da puk pjeva, nego je pjevanje za vrijeme obreda prepuštao isključivo crkvenom zboru, osim u božićnom razdoblju kad su svi prisutni smjeli zajedno pjevati (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro).

Prema sjećanju suvremenika, pok. don Silvestrić je bio vrlo temeljit i strog, ali pravedan čovjek i vrstan propovjednik (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Sonja Motušić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo i Ivan Lovrin). Kako bi osujetio zadirkivanja između mladih pjevačica i starijih pjevača te mladića koji su bili zaduženi za pritiskanje mijeha orgulja - organa¹⁶, osmislio je te je na pjevalištu župne crkve Porodenja BDM /Sl. 2/ i postavio sustav zaštitnih zavjesa - paravana kojima je razdvojio muški od ženskog dijela pjevališta (Usmeni podatak - Ivan Lovrin).¹⁷ No time ipak nije uspio u potpunosti obuzdati nemirnu i znatiželjnu ćud mladih djevojaka i starijih muškaraca. (Bošković, 2021: 137 bilj. 32).

Slika 2. Pjevalište župne crkve Porodenja BDM u Silbi.

Po završetku II. svjetskog rata, 1947., ondašnje su vlasti redovnicama zabranile odgojno-pedagoški rad (Vrsalović, 2004: 35), ali se rad crkvenog zbora i u tom razdoblju nastavio. U drugoj polovici 50-ih godina XX. stoljeća, zborom je ravnala pok. č. s. Antonina Barković¹⁸, koja se isticala virtuoznošću sviranja

16 Prema usmenoj predaji, svojedobno je za pritiskanje mijeha orgulja bila zadužena pok. Eufrazija (Afražija) Gašpić, međutim, nije poznato u kojem točno razdoblju (Usmeni podatak - Tonko Paulina).

17 Veći dio tog sustava je i do danas sačuvan.

18 Podatci o boravku pok. č. s. Antonine Barković na Silbi su nesigurni. Pretpostavlja se da je na otoku boravila u razdoblju od 1955. do 1961. (Abramović, 2013: 232). No, prema statistici koja se čuva u arhivu samostana sv. Fauste na Silbi, na otoku je boravila od 29. prosinca

harmonike i orgulja (Usmeni podatak - Sonja Motušić rođ. Lukin).¹⁹ Početkom 60-ih godina XX. stoljeća zborom je povremeno ravnala članica zbora pok. Cecilija Matešić - Corkina (Usmeni podatak Milorad Paulina). Osim nje, 60-ih, ali i početkom 70-ih godina XX. stoljeća zborom je povremeno ravnala i pok. Antica Vecchiardo rođ. Škropanić - Ante Merlova, također pjevačica silbenskog crkvenog zbora (Usmeni podatak - Milorad Paulina i Tonko Paulina).

Krajem 1967. zbor je gotovo prestao postojati, no zaslugom tadašnje voditeljice, pok. č. s. Simeone Majstorović, koja je na Silbi djelovala u nekoliko navrata: od 10. ožujka 1943. do 28. kolovoza 1944., od 17. prosinca 1955. do 27. prosinca 1957. i od 22. rujna 1963. do 23. srpnja 1969. (***) Statistika od 1940. - 1966.)²⁰, ipak je opstao (Majstorović, ***).

Stalnim opadanjem broja stanovništva ugrožena je egzistencija časnih sestara pa su odlukom crkvenih vlasti, 1. listopada 1986., časne napustile otok (Vrsalović, 2004: 35; *** Kronika I Silba). U tom je razdoblju, u dogovoru s tadašnjim silbentskim župnikom, pok. don Žarkom Brzićem²¹ (***) Kronika I Silba), ravnateljice zborom preuzela dugogodišnja članica, Silbenka pok. Gracijela Lovrin rođ. Lukin (***) Kronika I Silba; Usmeni podatak - Gracijela Lovrin rođ. Lukin), ali bez instrumentalne pratnje (***) Kronika I Silba; Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan). Početkom rujna 1991., nakon društveno-političkih promjena, kuća je ponovo osposobljena za boravak redovnica, no tek od 10. rujna 1992., to jest od dolaska pok. č. s. Malvine Šutić na Silbu²², pok. Gracijela Lovrin je prestala voditi silbentski crkveni zbor (***) Kronika I Silba; Vrsalović, 2004: 36; Usmeni podatak - Gracijela Lovrin rođ. Lukin).

Osim redovnica, članice zbora su na harmoniju i električnim orguljama povremeno pratili i neki drugi glazbenici. U razdoblju od početka 2008., odnosno otkad je preminula pok. č. s. Emanuela Tutić²³, do početka rujna 2009., to jest do dolaska č. s. Branislave Garvan na otok, za vrijeme obreda električne orgulje je redovito svirala pijanistica prof. Vanja Kuljerić rođ. Fažo, koja je i kasnije povremeno pratila nastupe silbenskog crkvenog zbora (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan i Vanja Kuljerić rođ. Fažo). Također, električne orgulje je povremeno svirao i hrvatski skladatelj Davor Herceg, autor »Silbenske pučke mise« (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan i Davor Herceg), a posljednjih

1947. do 14. prosinca 1953. (***) Statistika od 1940. - 1966.).

¹⁹ (Bošković, 2021: 153 bilj. 91).

²⁰ (Abramović, 2013: 232).

²¹ Pokojni don Brzić na Silbi je djelovao od 1978. do 1992. (Šutrin, 2002: 210; Prijatelj Pavičić, 2013: 227).

²² Pokojna č. s. Malvina Šutić na Silbi je boravila do 7. kolovoza 2004. (***) Statistika Klanjateljica Krvi Kristove). (Abramović, 2013: 232). Osim ravnanja crkvenim zborom, u razdoblju od 1. listopada 1992. do početka 2002., silbensku je djecu učila svirati električne orgulje i harmoniku (***) Kronika I Silba; Vrsalović, 2004: 36; *** Kronika II Silba).

²³ Pokojna č. s. Emanuela Tutić je na Silbi djelovala od 1. rujna 2004. gotovo do svoje smrti (***) Statistika Klanjateljica Krvi Kristove). (Abramović, 2013: 232). Preminula je u zadarskoj bolnici 14. siječnja 2008. (***) Silba Kronika III; *** Statistika Klanjateljica Krvi Kristove).

godina na harmoniju pratnju povremeno svira amaterski glazbenik Davor Motušić (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan i Davor Motušić).

Tijekom vremena svojim se pjevanjem istaknulo više pjevačica: pok. Dinka Baćilo rođ. Maras - Čarapinka (alt), pok. Nediljka (Dilka) Baćilo rođ. Lovrović - Šomina (sopran), pok. Zorka Baćilo - Škujeva (alt), pok. Laura Berak rođ. Rošić (alt), pok. Željka Dunatov rođ. Perović - Bujačićova (sopran), pok. Milica Grašo rođ. Paulina - Markova (sopran), pok. Elvira Gržan rođ. Rajković - Starcova (sopran), Alda Lambri rođ. Motušić - Fedrigova (sopran), pok. Gracijela Lovrin rođ. Lukin (alt), pok. Ines Lovrin - Trumbunka, Vranice (sopran)²⁴, pok. Cecilija Matešić (?), pok. Karmen Mavro (alt), pok. Marija (Marica) Mavro rođ. Telesmanić (sopran), pok. Marija Mikeli rođ. Grandić - Šante (sopran), pok. Palmira Moro - Bandina, Morova (alt), pok. Sonja Motušić rođ. Lukin - Arturova (alt), Ankica Paulina rođ. Dunatov (sopran), pok. Dragica Perović rođ. Bujačić - Bujačićova (alt), pok. Vazmenka Petrović rođ. Marinić - Šavojina (sopran), pok. Anka Rošić rođ. Gašparov - Kosina (alt), pok. Vanda Sabadetto rođ. Mavro (sopran), pok. Marija Sindičić rođ. Supičić (sopran), č. s. Lucija Stipić (alt)²⁵, pok. Elvira (Elvirica) Supičić (alt), pok. Grozdana Supičić - Karijova, Kranjčeva (sopran), pok. Antica Vecchiardo rođ. Škropanić (sopran), pok. Ljubica Vigato rođ. Lovrin - Škujeva, Ižanjova (sopran) i pok. Danira Telesmanić rođ. Matešić - Tildina (alt). Pokojna Gracijela Lovrin, pok. Marija Sindičić i pok. Grozdana Supičić su povremeno bile solistice (Usmeni podatak - Anka Baćilo rođ. Paulina, Nada Dože rođ. Mavro, č. s. Branislava Garvan, Marija Lukin, Gordana Supičić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo, Teodora Vigato, Tonko Paulina i Zlatan Sindičić).

Posljednjih godina u zboru redovito pjevaju: Anka (Ankica) Baćilo rođ. Paulina - Markova (sopran), Nada Dože rođ. Mavro (sopran), Vida Hawlina rođ. Bašelj (sopran, alt), Jasminka Lovrović rođ. Motušić - Luštrina (sopran), Mladenka Lovrović rođ. Matešić - Tildina (sopran), Željka Lovrović rođ. Supičić - Čuplijeva (alt), Marija Lukin - Lučka (alt), Anka Matulina rođ. Sorić (sopran), Marina Paulina rođ. Dopuđ (sopran), Dorjana Pavić rođ. Lovrin (sopran) i Antica Telesmanić rođ. Reškov (alt), a povremeno im se pridružuju i Milena Burić rođ. Lordanić (alt), Danuška Hawlina rođ. Vučenović (alt) i Doljana Novak rođ. Košuta (alt). Solističke dionice najčešće pjeva Vida Hawlina iz Slovenije, koja veći dio godine boravi na otoku Silbi (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, č. s. Branislava Garvan i Marija Lukin).

24 Sredinom XX. stoljeća Silbenjani su nju i pok. Tona Paulinu - Palikariju (?) isticali kao najbolje pjevače na otoku Silbi (Usmeni podatak - Tonko Paulina). Osim njih, kao dobre pjevačice i pjevači u raznim prigodama - na prijateljskim druženjima, svečanostima i mjesnim zabavama istakli su se i: pok. Severina Ristić rođ. Lovrin - Trumbunka, Vranice (sopran), pok. Marija Sindičić rođ. Supičić, pok. Ante (Toni) Kuljerić (bariton?), pok. Artur Lukin - Betinjarov (bas), pok. Eduard Lukin - Đeno (bariton?), pok. Gaetano (Gajo) Rasol (?) i pok. Tonko Sučić - Šalvov (bariton?) (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Vanja Kuljerić rođ. Fažo, Gordana Supičić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo, Emil Lukin i Tonko Paulina).

25 Časna sestra Lucija Stipić je na Silbi djelovala od 13. kolovoza 2008. do 5. rujna 2018. (***) Statistika Klanjateljica Krvi Kristove). (Abramović, 2013: 232).

Sredinom XX. stoljeća, kao dobar pjevač crkvenih pjesama svojim prodornim, ali ugodnim glasom se istaknuo i pok. Salvo (Šalvo) Sučić (bariton) koji je u crkvi redovito pjevao poslanicu - pištulu. Također je, uz svećenika, redovito predvodio pjevanje tijekom procesija i sahrana. Uz pok. Sučića, u crkvi je povremeno pjevao i pok. Josip Marinić (bariton). Međutim, njih dvojica nisu bili članovi silben-skog crkvenog zbora (Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Marija Lukin, Gordana Supićić rođ. Lukin, Katica Telesmanić rođ. Vekjardo i Tonko Paulina).

Od samih početaka djelovanja silben-skog crkvenog zbora, njegovalo se dvoglasno i troglasno pjevanje (Usmeni podatak - Sonja Motušić rođ. Lukin i Katica Telesmanić rođ. Vekjardo)²⁶, no nije poznato koje je sve pjesme tijekom vremena zbor izvodio. Ipak, uvidom u pjesmaricu župne crkve u Silbi /Sl. 3/, koja se čuva u arhivu Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru²⁷, kao i čitanjem rukopisa pok. č. s. Simeone Majstorović pohranjenog u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi te preslušavanjem audio snimki koje je u travnju 1964. na otoku Silbi snimio znameniti hrvatski etnomuzikolog pok. akademik Jerko Bezić, a koje su pohranjene u arhivu Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, stječe se dojam o brojnosti, kao i o nekadašnjem načinu izvođenja tih pjesama.²⁸ Kao posebnost u repertoaru silben-skog crkvenog zbora, današnja voditeljica zbora č. s. Branislava Garvan²⁹ i nekadašnja voditeljica pok. Gracijela Lovrin rođ. Lukin, istaknule su pjesmu »Ak' čudesa«, koju članice zbora svake godine pjevaju 13. lipnja na blagdan sv. Ante Padovanskog (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan i Gracijela Lovrin rođ. Lukin).³⁰

26 (Majstorović, ***).

27 Zahvaljujem red. prof. dr. sc. Ivici Vigatu, koji me upozorio na postojanje pjesmarice, i tadašnjem ravnatelju SICU Zadar, pok. dr. sc. don Pavlu Keri, koji mi je u jesen 2018., premda već neizlječivo bolestan, omogućio uvid u pjesmaricu.

Osim te pjesmarice, u jednom zapisu o Silbi spominje se još jedna pjesmarica (Majstorović, ***), za koju se u ovom trenutku ne zna je li privremeno zagubljena ili je trajno uništena (Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan i don Slavko Ivoš).

28 (***) Crkvene pjesme; Bezić, 1964 a: 24; Bezić, 1964 b: 27-28; Bezić, 1964 c: 1-6; Majstorović, ***). Snimke su izvorno bile pohranjene u Institutu Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru (Bezić, 1973: 222). Prema saznanjima sadašnjeg silben-skog župnika don Slavka Ivoša, koji na Silbi djeluje od druge polovice kolovoza 2018., ni najstariji ispitanici se ne sjećaju da se na Silbi tako pjevalo (Usmeni podatak - don Slavko Ivoš) pa se na osnovi toga može zaključiti da je pok. akademik Bezić u posljednjem trenutku zabilježio način pjevanja koji je ubrzo nakon njegova posjeta otoku napušten, a protokom vremena i u potpunosti zaboravljen.

29 Uz nekoliko kraćih prekida, za vrijeme kojih su zborom ravnale druge redovnice, č. s. Branislava Garvan vodi silben-ski zbor od 8. rujna 2009., odnosno od dana kada je došla živjeti na otok Silbu (***) Statistika Klanjateljica Krvi Kristove; Usmeni podatak - č. s. Branislava Garvan). (Abramović, 2013: 232).

30 Prema pjevanju starijih pjevačica, tu su pjesmu zapisale pok. č. s. Malvina Šutić i pok. Gracijela Lovrin (Usmeni podatak - Gracijela Lovrin rođ. Lukin) /Primjer 1/. Kao izvorno silben-ska melodija, navedena je i u kratkoj kronici silben-skog crkvenog pjevanja, odnosno u uputama za voditeljicu silben-skog crkvenog zbora pok. č. s. Simeone Majstorović (Majstorović ***). No, prema mišljenju dvoje Silbenjana, izv. prof. dr. sc. Teodore (Teice) Vigato i

Slika 3. Stranice 33. i 34. pjesmarice zbora silbenske župne crkve.

ORGULJE NA PJEVALIŠTU SILBENSKE ŽUPNE CRKVE

Da je crkveno pjevanje zauzimalo važno mjesto u životu nekadašnjeg stanovništva otoka Silbe svjedoče i, danas prilično oštećene, jednomanealne orgulje s mehaničkim prijenosom na pjevalištu župne crkve, koje je, u drugoj polovici XIX. stoljeća, izradio zadarski graditelj orgulja pok. Giacomo Potosniak (Brusić, 1992: 55; Stagličić, 2005: 277, 285 bilj. 2) /Sl. 4/. No, prema stručnom mišljenju pok. prof. Božidara Grge, osim povijesnog značaja, to glazbalo nema osobitu vrijednost (Grga, 1974 a).³¹

njezina ujaka Ivana (Ive) Lovrina, moguće je da ta tvrdnja nije vjerodostojna (Usmeni podatak - Teodora Vigato i Ivan Lovrin).

Zahvaljujem nekadašnjoj voditeljici silbenskog crkvenog zbora, č. s. Josipi Draguljić, koja je na Silbi djelovala u razdoblju od 29. kolovoza 2014. do 24. kolovoza 2016. (***) Statistika Klanjateljica Krvi Kristove), na ustupljenom primjerku notnog zapisa te pjesme.

31 Fotografije silbenskih orgulja iz 1974. čuvaju se u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu (Grga, 1974 b).

Slika 4. Detalj manuala silbenskih orgulja.

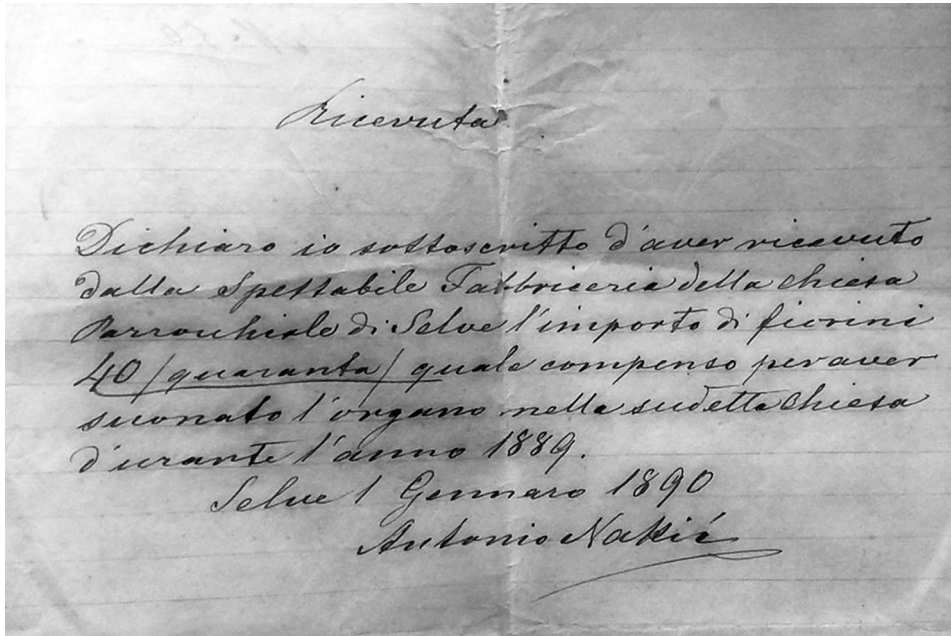

U nekrologu objavljenom početkom XX. stoljeća, povodom smrti silbenskog učitelja pomorstva, pok. Antuna (Tonija) Nakića, koji se punih 45 godina bavio odgojno-pedagoškim radom (***, 1905 a: [2])³², navedeno je da je za vrijeme crkvenih obreda on svirao orgulje (***, 1905 b: [2])³³, što potvrđuju i potvrde za plaćanje usluga orguljanja, koje je sačuvane u arhivskoj građi župe Porodenja BDM u Silbi, pohranjenoj u Arhivu Zadarske nadbiskupije, pronašao zadarski arheolog i povjesničar umjetnosti Eugen Motušić, podrijetlom Silbenjanin (Usmeni podatak - Eugen Motušić) /Sl. 5/. Prema istom novinskom zapisu može se zaključiti da je pok. Nakić i ravnao tadašnjim silbenskim crkvenim zborom (***, 1905 b: [2]).

32 Pokojni učitelj Nakić je bio mlađi brat tadašnjeg splitskog biskupa pok. Filipa Franc Nakića (***, 1910: [2]).

33 Osim orgulja, pok. Nakić je svirao glasovir i harmonij (Strašilo, 1883: [3]; Ivančan, 1973).

Slika 5. Potvrda plaćanja učitelju Nakiću za usluge orguljanja.

Iz jednog se, pak, novinskog članka može iščitati i da su sredinom 1882. predstavnici ondašnje carske vlasti razmatrali mogućnost da se na Silbi pokrene tečaj sviranja orgulja (***, 1882: [3]). Međutim, u ovom trenutku nije poznato je li ta zamisao na kraju ostvarena i ukoliko jest, je li pok. Nakić bio zadužen za podučavanje.

U prvim desetljećima XX. stoljeća, tijekom crkvenih obreda, u župnoj je crkvi orgulje povremeno svirao mjesni poštar i amaterski fotograf pok. Zakarija (Žako) Lovrović - Kovačićov (Usmeni podatak - Tonko Paulina).³⁴

Krajem listopada 2017., prilikom obnove crkve Gospe od Karmela - Mostira, na koti nešto nižoj od razine pjevališta izgrađenog početkom XX. stoljeća, pronađeni su tragovi otvora, vjerojatno ulaznih vrata (Usmeni podatak - Eugen Motušić). To govori u prilog pretpostavci da je u toj crkvi i u ranijim stoljećima, odnosno prije zabrane održavanja crkvenih obreda³⁵, postojalo pjevalište i crkveni zbor.³⁶

34 Njegova je obitelj među prvima u Silbi imala glasovir koji se danas čuva u kući za odmor obitelji Ročić, nekadašnjoj kući obitelji Rasol (Bošković, 2021: 144 bilj. 57).

35 Odluka o zabrani održavanja obreda donesena je početkom XIX. stoljeća, zbog »trošnosti i nedoličnog održavanja« te crkve (Bianchi, 2011: 51).

36 U jednom pjesničkom zapisu o Silbi je navedeno da su prilikom obreda u toj crkvi svirane orgulje (Peroš, 1923: 27-28, 33), međutim vjerojatno se radi o pjesničkoj slobodi ili o pogrešnom navodu jer, koliko je poznato, u toj crkvi orgulje nikada nisu postojale (Usmeni podatak - Marija Lukin, Gordana Supićić rođ. Lukin, Eugen Motušić i Tonko Paulina). No, prema sjećanju Silbenke Gordane Supićić rođ. Lukin, u desetljećima poslije događaja opisanog u tom zapisu, časne sestre su u crkvu Gospe od Karmela povremeno donosile svoj harmonij na kojem su pratile pjevanje crkvenih pjesama (Usmeni podatak - Gordana Supićić rođ. Lukin), što potvrđuje i zapis pok. č. s. Simenone Majstorović (Majstorović, ***).

Međutim, postojanje tog pjevališta u crkvi Gospe od Karmela, kao i točnu godinu njegove izgradnje i ukidanja pomnijim bi istraživanjem tek trebalo utvrditi.³⁷

PUČKO PJEVANJE

Dakako, osim u crkvi, nekadašnji stanovnici Silbe pjevali su i na karnevalskim zabavama³⁸, pučkim svečanostima, za vrijeme vjerskih procesija³⁹, na prijateljskim druženjima⁴⁰, prilikom rasanaka na duže vrijeme, uz godišnje običaje i svakodnevni rad (Starešina, 1971: 72; Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Sonja Motušić rođ. Lukin, Ivan Lovrin i Tonko Paulina), na hrvatskom, ali i na talijanskom jeziku (Usmeni podatak - Marija Lukin, Sonja Motušić rođ. Lukin i Gordana Supičić rođ. Lukin), sa i bez instrumentalne pratnje ([Milčetić], 1887: [4]; Stojanović, 1972: 19; Povrzanović, 1983: 38; Usmeni podatak - Nada Dože rođ. Mavro, Sonja Motušić rođ. Lukin i Tonko Paulina).⁴¹ U prvim desetljećima XX. stoljeća pjevali su i unutar Hrvatskog sokolskog društva i drugih društava koja su na otoku u tom razdoblju djelovala (Usmeni podatak - Sonja Motušić rođ. Lukin i Gordana Supičić rođ. Lukin). Pored crkvenih, narodnih i rodoljubnih pjesama te pjesama koje su naučili na putovanjima svijetom⁴², pjevali su i iz Kačića ([Milčetić], 1887: [4])⁴³ te pjesme napisane na otoku Silbi.⁴⁴ Međutim, melodije i stihovi tih pjesama su uglavnom zaboravljeni. Ipak, marom nekolicine otočana i potomaka raseljenih silbenskih obitelji, kao i nekoliko istraživača silbenske kulturne baštine, od zaborava je otrgnut niz melodija pjesama ili dijelova pjesama

37 Arhivskim istraživanjem trebalo bi utvrditi i je li postojalo pjevalište u porušenoj crkvi Rođenja BDM (Motušić, 2014: 366 bilj. 69) od koje je do danas sačuvan samo zvonik. (Motušić, 2014: 348-351).

38 (Strašilo, 1884: [2]; Čapo, 1983: 11-13).

39 Rute procesija su kroz povijest više puta mijenjane. Tijekom XX. stoljeća su nekoliko puta kraćene (Usmeni podatak - Gracijela Lovrin rođ. Lukin, Sonja Motušić rođ. Lukin i Tonko Paulina).

40 Tijekom došašća mladi bi prije mise zornice prošetali selom te bi pritom pjevali razne crkvene pjesme i koledarsku pjesmu »Ronca fijajo sajo« (Povrzanović, 1983: 32; Usmeni podatak - Tonko Paulina). Ponekad bi tijekom šetnje napravili i poneku spačku - dišpet, no bez zlih namjera (Usmeni podatak - Tonko Paulina). Šetnju bi redovito započinjali uzvikom »Homo roncati« ili »Homo sajati!« (Povrzanović, 1983: 32; Usmeni podatak - Tonko Paulina).

41 (Povrzanović i Liptak, 1980).

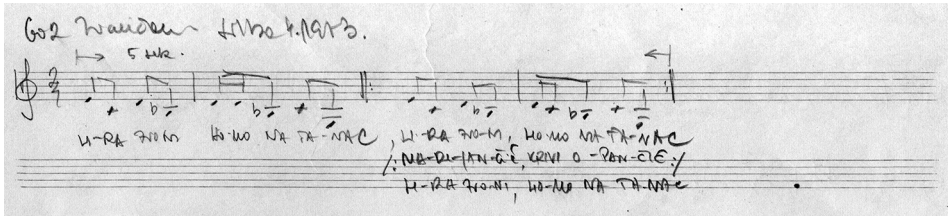
42 Brodovi silbenskih pomoraca plovili su Jadranom, ali drugim europskim morima, najčešće Crnim i Sredozemnim morem (Jurić, 1910: 13; Juras, 1928: 443) te oceanima.

43 Odnosno iz knjige pok. fra Andrije Kačića Miošića »Razgovor ugodni naroda slovinškoga« (Starešina, 1971: 72). Prema bilješki sačuvanoj u građi s jednog terenskog istraživanja, pohranjenoj u arhivu Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, može se zaključiti da su na otoku Silbi iz Kačića pjevali barem do kraja 20-ih ili početka 30-ih godina XX. stoljeća (Povrzanović i Liptak, 1980), što potvrđuje i navod u studentskom radu prof. dr. sc. Povrzanović Frykman (Povrzanović, 1983: 30).

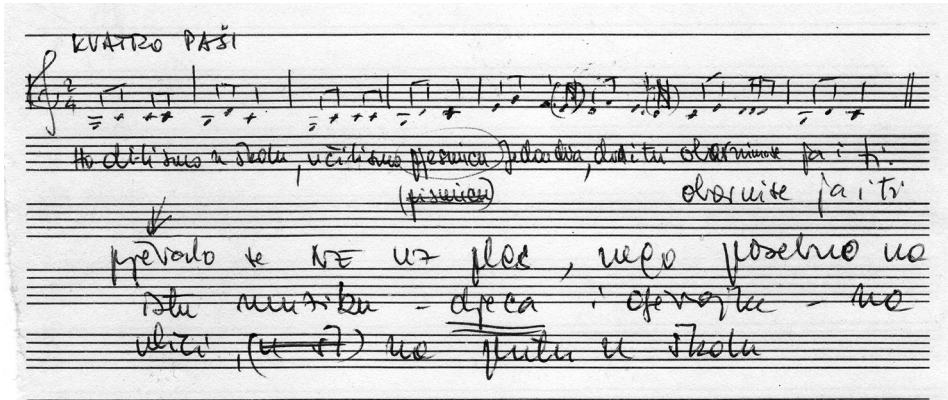
44 U prvoj polovici XX. stoljeća počeli su pjevati i pjesme koje su slušali s gramofonskih ploča ili na radiju (U[jević], 1932 a: 4; Bošković, 2021: 136-137 bilj. 31): dalmatinske i zabavne pjesme, poznate šlagere, talijanske kancone i sl. (Usmeni podatak - Marija Lukin, Sonja Motušić rođ. Lukin i Gordana Supičić rođ. Lukin). (U[jević], 1932 b: 5; Povrzanović, 1983: 32; Brusić, 1992: 22).

koje su se na Silbi, tijekom minulih vremena, pjevale /Sl. 6/.⁴⁵ Premda su imena autora stihova i glazbe uglavnom nepoznata, kao i podatci o načinu i mjestu izvođenja, zahvaljujući tim i nekim drugim zapisima⁴⁶ /Sl. 7/, omogućen je barem djelomičan uvid u taj dio glazbenog života nekadašnjeg stanovništva otoka Silbe.⁴⁷

Slika 6. Notni zapis pjesme »Lira zvoní, homo na tanac«.

Slika 7. Notni zapis pjesme »Hodili smo u školu (Kvatro paši)«.

Među građom koju je o Silbi prikupio nekadašnji riječki lučki kapetan i silben-ski kroničar pok. Gaetano Rasol, sačuvan je i podatak da je mještane, povodom jedne zabave, pjevanju podučavao pok. Justo Čulum (Arhivska građa Gaetana Rasola) /Prilog 2/, ali bez točne vremenske odrednice. Imena drugih silbenskih učitelja pjevanja u ovom trenutku nisu poznata.

45 (Pinčić, 1958: 16; Starešina, 1971: 72-73; Stojanović, 1972: 18; Čapo, 1983: 12; Povrzanović, 1983: 33-37; Brusić, 1992: 21-22; Vigato, 2017: 79; Bošković, 2021: 155, 158-159; Burić Čenan, 2022: [45]; Ljubković i Sambunjak, 2022: 444).

Prilikom istraživanja etnološke grupe »Mladih istraživača«, koje se odvijalo tijekom 1980. (Jelečki; Meštović; [Horvat -] Mileković, 1981: 14; Nikočević, 1983: 7; Povrzanović, 1983: 27), tadašnja studentica etnologije Maja Povrzanović i tadašnja srednjoškolka Vera Liptak na Silbi su snimile ukupno 18 melodija od kojih je sedam Maja Povrzanović transkribirala i objavila (Povrzanović, 1983: 27, 32-37). Transkribirala je i ostale melodije te je tu građu naknadno pohranila u arhiv Instituta za etnologiju i folkloristiku (Povrzanović i Liptak, 1980). No, sudbina snimaka za sada je nepoznata. (Zahvaljujem prof. dr. sc. Maji Povrzanović Frykman na trudu i vremenu utrošenom u potrazi za tim snimkama.)

46 (Strašilo, 1883: [2-3]; Ga[š]pić, 1923: 4; ***, 1924: 6; ***, 1930: 3; U[jević], 1932 b: 5; ***, 1935: 5; ***, 1936: 3; Horvat, 1938: 4; Tomljenović, 1983: 23).

47 /Primjer 2-11/.

ZAKLJUČAK

Glazbeni život otoka Silbe je tijekom posljednjih stotinjak godina privukao pozornost više domaćih stručnjaka: etnologa, folklorista, glazbenika, književnika i povjesničara. Ipak, brojne pojedinosti još uvijek su nedovoljno, pa čak i u potpunosti neistražene. Tijekom dosadašnjih istraživanja prikupljena je i sređena građa na osnovi koje je moguće barem donekle proniknuti u taj dio povijesti naj-sjevernijeg otoka zadarskog arhipelaga. No, kako je u dosad objavljenim radovima iscrpnije prikazan tek plesni život Silbe te su obrađena i glazbala za koja se sa sigurnošću moglo ustvrditi da su se na tom otoku koristila, težište daljnjih istraživanja je potrebno usmjeriti na povijest pjevanja jer na temelju dostupnih arhivskih podataka, kao i na temelju objavljenih, ali i naknadno prikupljenih podataka, još uvijek nije moguće dati iscrpniji prikaz tog dijela glazbene povijesti otoka Silbe. Pritom treba imati na umu i činjenicu da je u do sada objavljenim radovima o silbenskom glazbenom životu izvršena analiza plesnih koraka svih pet sačuvanih starih silbenskih plesova, ali da nije provedena analiza priloženih notnih primjera i tekstova pjesama koje su se na Silbi pjevale, stoga bi to trebao biti jedan od prvih koraka u daljnjim istraživanjima povijesti glazbe tog otoka.

NOTNI PRIMJERI

Primjer 1. *Ak' čudes*a, zapisale: č. s. Malvina Šutić i Gracijela Lovrin

Ak' ču - de - sa tra - žiš gle, smrt i blud - nja ne - vo - lje, Vrag i gu - ba
 7 bje - ga - ju, zdra - ve bo - le - sni - ci. Mo - re, lan - ci uz - mi - ču,
 13 u da stva - ri pro - pa - le, mo - le i do - bi - va - ju mla - di pa i star - ci.
 19 Iz - če - za - va po - gi - belj, pre - sta - ju i po - tre - be .
 25 Ne - ka ka - že tko to zna pa i Pa - do - van - ci. Mo - re, lan - ci
 31 uz - mi - ču, u da stva - ri pro - pa - le, mo - le i do - bi - va - ju mla - di pa i
 37 star - ci. Sla - va O - cu i Si - nu i Du - hu Sve - to - mu.
 43 Mo - re, lan - ci uz - mi - ču, u da stva - ri pro - pa - le,
 47 mo - le i do - bi - va - ju mla - di pa i star - ci.

Primjer 2. *Sijala Mare murtelu*, zapisala: Maja Povrzanović

Si - ja - la Ma - re mur - te - lu, mur - te - lu, si - ja - la Ma - re mur - te - lu.

Primjer 3. *Sijala Mare murtelu*, zapisala: Natalija Brusić

Tempo di valse

Si - ja - la Ma - re mur-te - lu, mur-te - lu u o - nu sve - tu ne - di - lju.
Što sam je ri - de si - ja - la, si - ja - la, to mi je guš - će ni - ca - la.

Primjer 4. *Slavna Silba*, zapisala: Maja Povrzanović

♩ = 60

Kraj se bi-li po sre-di ka-na - la, tri-jest mi-lja po-da-le-ko gra - da .

To se, bra - ćo, mi - la Sil - ba zo - ve ,

u ko - joj se go - lu - bi - ce go - je .

Primjer 5. *Tanac na gvnju*, zapisala: Maja Povrzanović

♩ = 60

Po-slu-šaj - te, mo-ja bra-ćo dra-ga, što u - či - ni mla-dić od Lo - pa - ra,
baš na Va-zan, na pa me-tni da-nak, da će mla-dić u - či - ni - ti ta - nac.
Tu ni bi - lo li - re, ni svi - ra - le, ni ni - je - dne, ni - ka - ko - ve spr - ve,
sa - mo je - dan ar - ga - net in - gle - ški ča j'do - ne - sa mla - di Bru - za - fer - čić.

Primjer 6. *Ronca fijažo sajo*, zapisao: Igor Kuljerić

Vrlo polagano

Ron-ca fija-žo, sa-žo. I-ja-mo, i-ja-mo, i-ja-le se sa-žo. O u lig-ne ho-te na lo - viš - će.

I-ja-mo, i-ja-mo, i-ja-le se sa-žo. Ka-ko smo se po-na-pi-li sve u lig-ne po-lo-vi-li.

I - ja - mo, i - ja - mo, i - ja - le se sa - jo. Su - to - riš - će,

Sam - bu - ne - ra sa - jo. I - ja - mo, i - ja - mo, i - ja - le se sa - jo.

Primjer 7. *Ronca f'jajo sajo*, zapisala: Maja Povrzanović

$\text{♩} = 48$

Oj, u lig-ne, ho-te na lo - viš - će. I - ja-mo, i - ja-mo, i - ja - le - se
7
sa - jo. Na dob-ro van do-ša par-vi dan go - diš - ća. I - ja-mo, i - ja-mo,
13
a ti Pet - re skoč' na dvor. Sam-bu - ne - ra, So - to - riš - će, sa - jo.
18
I - ja - mo, i - ja - mo, i - ja - le se sa - jo. N.f.

Primjer 8. *Ronca f'jajo sajo*, zapisala: Maja Povrzanović

$\text{♩} = 60$

Ron-ca fja-jo, sa - jo. I - ja-mo, i - ja-mo, i - ja - le se sa - jo.
7
Sve u - lig-ne, ho-te na lo - viš - će, I - ja-mo, i - ja-mo, i - ja - le se
13
sva-ki dan se či - ni daj' go - diš - će.
sa - jo. Šo - to - riš - će, Sam-bu - ne - ra, sa - jo. I - ja-mo, i - ja-mo,
19
i - ja - le se sa - jo. Gos-po-da-ru, o - tvo - ri ve - tri - ne I - ja-mo,
25
i na-pu-ni slat-ke bi - će - ri - ne.
i - ja - mo, a ti Slav - ko skoč' na dvo - or,
29
a ti Slav - ko ugriz' pom' - dor! N.f.

Primjer 9. *Ronca fijajo*, zapisao: Zlatan Sindičić

Bar - ba I - va - ne ho - te nan zvo - ni - ti. Dat će - mo van
 5
 varč vi - na po - pi - ti. I - ja - mo, i - ja - mo, i - ja - le se sa - jo.

Primjer 10. *Potancinka s dušom se dilila*, zapisala: Maja Povrzanović

♩ = cca 60

Po-tan-cin-ka sdu - šom se di-li - la, _____ Fi-lu-me-na na fu-nes-tri bi - la._____
 4
 Ni-je doš-la nju po-mi-lo va - ti, već je doš-la mu-ža joj gle-da - ti.____
 7
 Ve-la mi-sa još se ni fi-ni - la, _____ Po-tan-cin-ka du-šu is-pus-ti - la.____
 Da vam bi-lo, bra - čo, po-gle-da - ti, _____ Po-tan-ci-na ta-da po-gle-da - ti
 10
 ka-ko pla-če i su-ze pro-li - va. "O-staj zbo-gom mo-ja Ma-re mi - la!____
 13
 Li-po san te, Ma - re, ja dvo-ri - o i sko-co-ti pod ze-mlji-cu shri - o."____
 16
 Su-tra da-na o - ko dva-najst sa - ti Špi-ra j'do-šo on svi-ta pi - ta - ti.____
 19
 Šta će tu-žan, šta bi u-či-ni - o, da li bi se o-pet o-že-ni-o.____ A-li na to
 23
 nje - mu Špi-ro vra - ti:____ "U to-mu van svi-ta ne-ću da - ti. Ni-je proš-la
 26
 ni u - ra vri - me - na, ni - ti van je že-na još le-de - na."____ Al' ba-da-va

29

nje - mu go-vo ri - ti,___ što j'na mi-sli to će u-či-ni - ti.___ To je bi-lo

32

na pr-vi fe- bra - ra, Fi-lu-me-na nje-mu ru-ku da - la.___ Na ol-ta-ru

35

pred Svi-te Di-vi - ce, li-po i-me sta-re u-do-vi - ce. Al'_ se bo-jin

38

da će dru-go bi - ti, da će ro-da na-o-pa-ko i - či!___ N.f.

Primjer 11. *Meje žarne Matija Kolanka*, zapisala: Maja Povrzanović

♩ = 108

Me-je žar-ne Ma-ti-ja Ko-lan-ka, sam-li - la je do tri kvar-ta - ro - la.
Pa se še-će put bi-je-le - mir - te, pa se sta - vi su-ho tar-nje si - či.
Pus-to tar-nje da bi o-pus - ti - la, mo-je j'tarn-je ja bi ga po - sik - la.

PRILOZI

1. PJESME S OTOKA SILBE

1.1. HODILI SMO U ŠKOLU

Hodili smo u školu,
Učili smo pjesmenu⁴⁸,
Jedan, dva
Dva i tri
Okreni se ja i ti.

Pjesmica uz ples »Quattro passi«

Zapisala Taš Lelja, pjevala Baroni Dora rođ. Bernetić, r. 1873., Silba

1.2. BARBA JERKO S VRUJINE

Barba Jerko s Vrujine,
ki prodava spužine,
svaka spuža karantan,
barba Jerko hote k nan.

⁴⁸ U strojopisu je tako napisano.

Barba Jerko hote na Mu,
Tetu Miku noge bolu.
Neka bolu, neka bolu,
Teta Mika neće na Mu.⁴⁹

1.3. KRAJ SE BILI

Kraj se bili po sredi kanala
Trijeset mij daleko od grada.
To se brate bila Silba zove
Di se bile golubice goje
I ostali bili golubići.
Da ti vidiš kad je nediljica
Kako li se spravi golobice
Nase⁵⁰ meće osan kotulica,
Klada šoto nove rekamane,
a ožgora kotulu lanete
a po krajih svitle kordunete.
Ne vidi se ure obidvati
Da je poći na tanac balati.
Kar ti mlada na tanac pristupi
Mu ja⁵¹ pruži prebilu ručicu,
Kolo vodi bilu golubicu,
Mladi tanca kako laštravica
A divojka kako golubica.

Zapisala Taš Lelja, kazivala Paulina Dumica, rođ. Bačilo, nepismena, r. 1874., Silba

1.4. KRAJ SI BILI

Kraj si bili po sridi konala,
trejset mija daleko od grada,
to se, braćo, slavna Siba zove,
u kojoj se golubice goje,
i ostali bili golubići,
kako da su od svita veliki.
Da ti vidiš kad je nedijica,
kako ti se spravi golubica,
na se stavja sedan kotulica,
stavja na se nove rakamane,
kako da su na karti štampane,
stavja na se kotulu lanete
i ostale svitle kotulete,
ne vidi se ure obedvati,
da je j' poći na tanac tancati
.....⁵²

49 Zapisala Natalija Žorž Brusić prema kazivanju pok. Marije Sindičić rođ. Supičić (Brusić, 1992: 15). Neznatno izmijenjeni stihovi te pjesme, kao i njihovo objašnjenje, sačuvani su u arhivu obitelji Marasović iz Splita (Bošković, 2021: 158-159).

50 U strojopisu je naknadno rukom naznačeno da te dvije riječi moraju biti napisane razdvojeno.

51 Rukom je naknadno naznačeno da bi trebalo pisati »je«.

52 Tako je u rukopisu naznačeno.

tu ni bilo lire ni svirale,
ni nijedne nikakove sprave,
samo jedan organet ingleški⁵³
ča j' donesa mladi Bruža Ferčić.⁵⁴

Zapis: 19. VI. 1953., Supičić Amalija, rođ. Lovrović, rođ. 1905., Silba.

1.5. STARA PJESMA SILBENJSKA

Kraj se beli, po sredi kanala,
Trijset milja podaleko od Zadra
To se braćo slavna Silba zove
U kojoj se golubice goje

I ostali beli golubići
Kako da su od svita veliki
Da ti vidiš kad je nediljica
Kako ti se spravi golubica

Na se stavlja osam kotulica
Prežukavnjak sa devet bužica
Stavlja šoto nove rekamane
Kako da su na karti štampane

A ozgora kotuli lanete,
A po kraju svitile kordunete
Ne vidi se ure obedvati
Da je poći na tanac tancati

Kada mlada na tanac pristupi
Ne vidi se ure obrnuti
Ona gleda kako kolo igra
U svom srcu ona nema mira

Kada mladić blizu nje pristupi
Delikatno on joj ruku pruži
Mladić tanca kako lastavica
A divojka kano golubica

Tu ni bilo lire ni svirale
Ni nijedne nikakove sprave
Samo jedan arganet ingleški
Čaj donesa mladi BRUŽAFERČIĆ⁵⁵

Od starih čuvenih napjeva i stihova, prikupila Silbenjka Amalija Supičić ud. pok. Vinka, rođena Lovrović.⁵⁶

53 U tim je stihovima sačuvan stari silbenski naziv za mijeh - najstarije glazbalo za koje se sa sigurnošću može tvrditi da se na otoku sviralo, kao i silbenski naziv za usnu harmoniku (M[ilčetić], 1887: [4]; Povrzanović, 1983: 41). (Bošković, 2021: 145 bilj. 63 i 67).

54 Pokojni prof. Delorko je pogrešno zapisao ime koje se u pjesmi spominje (Delorko, 1953: 4). Naime, Bružaferčić nije ime, nego nadimak obitelji Gašparović - Čatović (S[upičić] i V[entura], ***: 2).

55 U strojopisu je ta riječ napisana velikim slovima.

56 Bilješka u arhivu pok. Gaetana Rasola.

1.6. LOPARANI DUŠE IZGUBJENE

Loparani duše izgubjene
ki nimate muniti nijene
nego zvono svetoga Ivana
na njemu vam je jedna vela rana.

Poslušajte moja braćo draga
što učiniše mladići iz Lopara
baš na Va zan⁵⁷ na pametni danak
date mladi učiniti tanac

Nije šoldov, za kuću platiti
ni zvonara ki će im zvoniti
nego jadni su se skupno pokupili
i na guvnu tanac učinili

baš na guvnu di se žito tlači
tuvlasaju⁵⁸ kako da su vlasi⁵⁹
kako da nisu sibenjani⁶⁰ naši

tu nebiše⁶¹ lire ni svirale
ni nijedne nikakove pare⁶²
nego jedan arganet ingleški
čaj donesa mal' bružaferčić⁶³

2. VRABAC

Dobar⁶⁴ večer Silbenjani
koji ste večeras snami⁶⁵,
koji⁶⁶ doći nije htio
nama isto nije krivo

Vi ostali ___⁶⁷ i gosti
što ste k nama rado došli
od srca Vam budi hvala
jer se slavi Silbe slava

57 U rukopisu je ta riječ razdvojeno napisana.

58 U rukopisu su te dvije riječi zajedno napisane.

59 U rukopisu je ta riječ napisana malim početnim slovom.

60 U rukopisu je i ta riječ napisana malim početnim slovom.

61 U rukopisu su te riječi napisane spojene.

62 U rukopisu je tako napisano.

63 I ta riječ je napisana malim početnim slovom. Autor tog zapisa, pohranjenog u arhivu pok. Gaetana Rasola, silbenski pomorac i amaterski glazbenik i slikar pok. Artur Lukin je uz stihove naveo: »Evo pjesmice koju su mještani pjevali«. (Zahvaljujem Lukinovoj praunuci, Nini Kopčić rođ. Horgas, na dopuštenju da ga objavim.)

64 Zapis započinje riječju »dobar«, a ne »dobra«.

65 U izvorniku su te dvije riječi napisane spojene.

66 Ta riječ je naknadno precrtana i zamijenjena riječima »a tko«.

67 Ta riječ je nečitka, no vjerojatno je pisalo »mili«.

Ima nekih Silbenjana
koji neće rado s nama
sutra njima bit će krivo,
jer je kod nas živo bilo

Kaposkvadra Tonko Rošić
a šnjime⁶⁸ je i Karmelo
domijanu⁶⁹ punu vina
spemili⁷⁰ su nama svima

Justo Ćulum u svom stanu
prima gardu odabranu,
pjevati ih on učio
za paradu udesio

Lino će tenor držati
Veljko Lukin basirati
i Ćuplija će kantati
svojim glasom arju dati

Naša Dora puno vrijedi
svaki Tonka primjer⁷¹ slijedi
muzikante ona traži,
da nam svima jad ublaži

Amalija pjesme slaže,
jer joj društvo to nalaže
pjesnik ona će postati
svoje društvo zabavljati

Mira nam je svima žao
u Silbu se on spremao,
al je gripa jača bila
u krevet ga strovalila

Sada dragi Silbenjani
budite uvijek⁷² složni snami⁷³
ovdje nitko neće spati
do jutra će mo⁷⁴ gangati

Strojopis u arhivu pok. Gaetana Rasola.⁷⁵

68 U izvorniku je tako napisano.

69 Riječ je pogrešno napisana. Trebalo bi pisati »dumijanu« (Usmeni podatak - Tonko Paulina).

70 Riječ je tako napisana.

71 U izvorniku je brojevima 1 i 2 naknadno naznačeno da prvo ide riječ »primjer«, a potom osobno ime.

72 Riječ je pogrešno napisana.

73 I na ovom mjestu su te dvije riječi napisane bez razmaka među njima.

74 Riječ »ćemo« je pogrešno napisana.

75 Uzevši u obzir osobna imena koja su u stihovima navedena, može se zaključiti da je pjesma napisana oko II. svjetskog rata, odnosno sredinom XX. stoljeća (Usmeni podatak - Tonko Paulina).

3. RONCA FIJAJO

Na Silbi je bio svećenik 1885. godine. U studenom (te godine?) učinila je jaka lebičada. Svećenik je pozvao momke da mu pomognu izvući barku (Sajo) na kraj na Žaliću i prenijeti ju na Mul.

Prema zapisu Petra Starešine »Pomorstvo Silbe« dijelovi pjesme su očito roman-skog porijekla, stari možda i tisuću godina.

Bilješka u arhivu obitelji Sindičić iz Zagreba.⁷⁶

BIBLIOGRAFIJA

ARHIVSKA GRAĐA

***. *Crkvene pjesme - Vlasništvo župske crkve u Silbi*. Rukopis u arhivu Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru.

***. *Kronika I Silba: Kronika zavoda sv. Fauste ss. Dragocjene Krvi Isusove Silba*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁷⁷

***. *Kronika II Silba: Kronika zavoda sv. Fauste ss. Dragocjene Krvi Isusove Silba*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁷⁸

***. *Silba Kronika III: 2008 -*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁷⁹

***. *Statistika od 1940. - 1966.: Statistika po ustanovama točka 471*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁸⁰

***. *Statistika sestara na Silbi*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁸¹

***. *Statistika Klanjateljica Krvi Kristove - Provincija Zagreb: Redovnička kuća/zajednica Sv. Fauste Silba - Nakon obnove kuće na Silbi*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁸²

Arhivska građa Gaetana Rasola. Arhiv Ivana Boškovića.⁸³

76 Zahvaljujem autoru tog zapisa, g. Zlatanu Sindičiću, na dopuštenju da ga objavim.

77 Tom kronikom je obuhvaćeno razdoblje od 1927. do 1999. godine. U arhivu samostana su sačuvane i dvije stare kronike u kojima su opisana događanja u razdoblju od prvog dolaska časnih sestara na otok početkom veljače 1927. do 1972. i od 1973. do privremenog odlaska s otoka 1986. godine.

78 U toj kronici je obrađeno razdoblje od 1998. do početka rujna 2005., uz dodatak iz 2008. godine.

79 U kronici je opisano razdoblje od 2008. do danas.

80 Premda su u naslovu te statistike istaknute godine 1940. i 1966., u njoj se nalazi popis predstojnica samostana sv. Fauste na Silbi od 1927. do 1986., kao i popis časnih sestara koje su na otoku djelovale u razdoblju od 1940. do privremenog odlaska časnih sestara s otoka 1986. godine.

81 Ta statistika sadrži popis predstojnica samostana sv. Fauste na Silbi od 1927. do 1994. i popis časnih sestara koje su na Silbi djelovale u razdoblju od 1927. do 2004. godine.

82 U toj statistici se nalazi popis časnih sestara koje su na otoku djelovale od 2008. do danas.

83 Građa o Silbi koju je prikupio pok. Gaetano Rasol sastoji se od arhivistički nesredene hemeroteke, omanje zbirke fotografija i razglednica te od niza rukom i strojom ispisanih bilježaka i nekoliko prospekata i skica.

- Bezić, Jerko. 1964 a. Crkveno pučko, glagoljaško i svjetovno pjevanje sa zadarskog područja: Dračevac, Silba, Zadar - Arbanasi. IEF CD 1023 (HAZU Zadar Scw 1 žuti početak): snimka br. 24.
- Bezić, Jerko. 1964 b. Crkveno pučko, glagoljaško i svjetovno pjevanje sa zadarskog područja: Murvica, Ist, Silba, Zadar - Arbanasi, Belafuža. IEF CD 1024 (HAZU Zadar Scw 1 crveni početak): snimka br. 27-28.
- Bezić, Jerko. 1964 c. Crkveno pučko, glagoljaško i svjetovno pjevanje sa zadarskog područja: Silba, Zadar - Belafuža, Kolan, Sukošan. IEF CD 1025 (HAZU Zadar Scw 2 žuti početak): snimka br. 1-6.
- Cvitanović, Vladislav. 1952. *Pabirci iz prošlosti župe Silba*. Veli Iž. HR-AZDN-29. Osobni arhivski fond Vladislav Cvitanović: kutija br. 1. Strojopis u arhivu Zadarske nadbiskupije.
- Delorko, Olinko. 1953. Narodne pjesme s nekih zadarskih otoka, god. 1953.. Dokumentacija Instituta za etnologiju i folkloristiku. IEF rkp 133.
- Grga, Božidar. 1974 a. *Silba - Giacomo Potosniak*. 213/2. Rukopis u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.
- Grga, Božidar. 1974 b. *Silba - Ladislav Šaban: fotografije orgulja (lokaliteti)*. Fotografije u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.
- Ivančan, Ivan. 1973. *Ples i plesni običaji Zadarskih otoka, 1973.* IEF mgtf 602.
- Majstorović, Simeona. ***. *Crkveno pjevanje u Silbi g. 1967-8*. Rukopis u arhivu Samostana sv. Fauste u Silbi.⁸⁴
- Povrzanović, Maja; Liptak, Vera. 1980. *Organizacija »Mladih istraživača« - etnološka grupa. Rezultati terenskog istraživanja na Silbi, 08-15.02.1980.* IEF rkp 1923.
- Sindičić, Slavko. 1986/1987. *Osvrt na nastanak plesnih melodija sa otoka Silbe*. Rukopis u arhivu obitelji Sindičić.⁸⁵
- S[upičić], A[malija]; V[entura], M[ario]. ***. *Nadimci - Sibenski pridivci*. Strojopis u arhivu obitelji Motušić.⁸⁶
- Taš, Lelja. 1953. *Narodne pjesme iz Silbe i Žmana*. Dokumentacija Instituta za etnologiju i folkloristiku. IEF rkp 104/53.

LITERATURA

- ***. 1882. Domaće vesti. *Narodni list*, 21(54). Zadar, 15.7.: [3].
- ***. 1905 a. † Gosp. Antun Nakić. *Dan*, 3(39). Split, 28.9.: [2].
- ***. 1905 b. Silba, 7./10.: Dopisi. *Dan*, 3(42). Split, 19.10.: [2].
- ***. 1910. † Filip Franjo Nakić. *Dan*, 8(51). Split, 23.12.: [2].
- ***. 1924. Iz pokrajine: Iz Silbe. (Igranka.). *Novo doba*, 7(62). Split, 14.3.: 6.

84 Iako su na naslovnici tog rukopisa istaknute godine 1967. i 1968., u rukopisu je navedeno razdoblje od 1966. do 1969. godine. Osim za muzikološka istraživanja, rukopis je značajan jer sadrži i upute za izvođenje najvažnijih crkvenih obreda.

85 U zagrebačkom Institutu za etnologiju i folkloristiku, pod oznakom rkp. 1213., čuva se sažetija i donekle izmijenjena inačica Sindičićeva rukopisa iz 1986. godine.

86 Na naslovnoj stranici rukopisa »Nadimci - Sibenski pridivci«, kao sastavljači su naznačeni: A. S. - (Ž.) te M. V. - (R.). Prema saznanjima Tonka (Tončija) Pauline, autori tog rukopisa su Silbenjani pok. Amalija Supičić rođ. Lovrović - Žakova i pok. Mario Ventura - Radovice (Usmeni podatak Tonko Paulina).

- ***. 1930. Ban dr. Tartaglia u sjevernoj Dalmaciji: svečani doček u svim mjestima. *Novo doba*, 13(76). Split, 1. 4.: 3.
- ***. 1935. Komemoracije za Stj[epana] Radića: u Silbi. *Jadranski dnevnik*, 2(189). Split, 14. 8.: 5.
- ***. 1936. Veličanstvena proslava hrvatskog prepороda i Lijepe naše u Silbi. *Jadranski dnevnik*, 3(29). Split, 5. 2.: 3.
- Abramović, Vesna. 2013. Klanjateljice Krvi Kristove na otoku Silbi. U: Mužinić, Jasmina; Purger, Jenő J. *Otok Silba: prirodno i kulturno blago*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 229-233.
- Bianchi, Carlo Federico. 2011. *Kršćanski Zadar II*. Zadar: Zadarska nadbiskupija - Matica hrvatska Zadar.
- Bezić, Jerko. 1973. *Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području*. Zadar: Institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru.
- Bošković, Ivan. 2021. O glazbenom životu otoka Silbe - plesovi i glazbala. *Bašćinski glasi*, 16: 129-172.
- Brusić, Natalija. 1992. *Glazbeni život Silbe*: diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet u Zadru, OOUR Humanističkih i društvenih znanosti.
- Burić Čenan, Katica. 2022. Crno-bijela sjećanja - silbenska mladost. U: Rasol, Jasenko. *Otisci otoka*. Silba: Silba Environment Art. [43-49].
- Čapo, Jasna. 1983. Proljetni ciklus godišnjih običaja na Silbi. *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 11-12(4-5): 11-16.
- Delorko, Olinko. 1969. *Ljuba Ivanova: hrvatske starinske narodne pjesme sakupljene u naše dane po Dalmaciji*. Split: Matica hrvatska.
- Ga[š]pić, Frano. 1923. Svečanosti u Silbi: Silba 10. marta. *Novo doba*, 6(64). Split, 17. 3.: 4.⁸⁷
- Goleš, Igor. 2018. *Pozdrav iz zaboravljene Dalmacije*. Split: Floridita j.d.o.o..
- Horvat, Ignac. 1938. Simo - tamo po Jadranskom morju: IV. ribarenje na morju. *Hrvatske novine: glasnik gradišćanskih Hrvatov*, 16(18). Železno, 30. 4.: 3-4.
- Jelečki, Kosjenka; Meštović, Zrnka; [Horvat -] Mileković, Marijan. 1981. Silba otok modrine između tradicije i suvremenosti. *Studentski list: novine studenata Sveučilišta u Zagrebu*, 30(782). Zagreb, 20. 3.: 14.
- Juras, Ivo. 1928. Silba, staro gnijezdo naših pomoraca. *Almanah Jadranska straža za 1928./29. godinu*, Ljubljana. 440-448.
- Jurić, Ljubimir. 1910. *Silba*. Zadar: Brz[otiskom] »Katol[ičke] hrvat[ske] tiskarne«.
- Knežević, Goran. 2023. *Tanci hrvatskih otoka Krka, Cresa, Raba, Lošinja, Suska, Silbe i Murtera*. Zagreb: Ethno d.o.o. za plesno-glazbenu poduku.
- Ljubković, Mirjana; Sambunjak, Slavomir. 2022. Što znamo (a što ne) o Silbi. *Zadarska smotra: časopis za kulturu, znanost i umjetnost*, 71(1-3): 438-444.
- Marijan, Livio. 2013. *Veli Iž - Glagoljaško pučko i crkveno pjevanje u Zadarskoj nadbiskupiji*. Zagreb: Hrvatska udruga Pjevana baština i Institut za etnologiju i folkloristiku.
- [Milčetić, Ivan]. 1887. Uspomene s otočićah Silbe i Oliba. (Nastavak.). *Narodne novine*, 53(49). Zagreb, 2.3.: [4].⁸⁸

87 Premda je članak potpisan prezimenom Gaspić, najvjerojatnije je autor tog članka Silbenjanin pok. Frano Gašpić, koji je redovito koristio tu, neznatno izmijenjenu inačicu vlastita prezimena (Bošković, 2021: 163-164 bilj. 111).

88 Prilično iscrpan opis stanja na otoku Silbi u rujnu 1883., objavljen, u tri nastavka, u Narodnim novinama početkom 1887. (24. veljače, str. [4]; 2. ožujka, str. [4] i 3. ožujka, str.

- Motušić, Eugen. 2014. Porušena crkva Rođenja Blažene Djevice Marije u Silbi. *Ars Adriatica: časopis Odjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru*, (4): 347-368.
- Nikočević, Lidija. 1983. Rad mladih istraživača na Silbi. *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 11-12(4-5): 7-9.
- Peroš, Ante. 1923. *Spomen-pjesma iz Silbe*. Šibenik: Hrvatska zadružna tiskara u.z.s.o.j..
- Pinčić, Niko. 1958. *Od Pule do Paga: putopisne reportaže i opisi kupališnih mjesta*. Mali Lošinj: [vlastita naklada].
- Povrzanović, Maja. 1983. Pjesme, glazbala i plesovi Silbe - građa s terenskog istraživanja. *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 11-12(4-5): 27-43.
- Prijatelj Pavičić, Ivana. 2013. Sakralni objekti, umjetnička i duhovna baština otoka Silbe. U: Mužinić, Jasmina; Purger, Jenő J. *Otok Silba: prirodno i kulturno blago*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 210-228.
- Ruždija, Ajša. 2013. Plesovi i pjesme otoka Silbe. U: Mužinić, Jasmina; Purger, Jenő J. *Otok Silba: prirodno i kulturno blago*. Zadar: Sveučilište u Zadru. 238-247.
- Stagličić, Marija. 2005. Pabirci za Ćirila Metoda Ivekovića. *Radovi Instituta za povijest umjetnosti*, (29): 277-286.
- Starešina, Petar. 1971. *Pomorstvo Silbe*. Zadar: Institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru.
- Starešina, Petar. 2004. *O stogodišnjici ponarođenja Silbanske općine*. Silba: Društvo za zaštitu prirode otoka Silbe.
- Stojanović, Andrija. 1972. Jadranska lira na Silbi. *Vrulje: glasilo Narodnog muzeja u Zadru*, 2(2): 13-20.
- Strašilo. 1883. Naši dopisi osobiti. - Silba, 7. prosinca. *Narodni list*, 22(96). Zadar, 11.12. [2-3].
- Strašilo. 1884. Naši dopisi osobiti. - Silba, 1. ožujka. *Narodni list*, 23(18). Zadar, 4. 3. [2].
- Širola, Božidar. 1937. *Sviraljke s udarnim jezičkom*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šutić, Flavija; Kezić, Ines. 1984. *S povjerenjem u Krv Jaganjčevu: povijest hrvatske provincije sestara Klanjateljica Krvi Kristove*. Zagreb: Sestre Klanjateljice Krvi Kristove, Provincijalna uprava Zagreb.
- Šutrin, Rozario. 2002. Silba: iz povijest naših župa. *Vjesnik zadarske nadbiskupije*, 5-6: 203-210.
- Tomljenović, Mladen. 1983. Godišnji običaji (zimski ciklus) na Silbi. *Etnološka tribina: godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 11-12(4-5): 21-24.
- U[jević], M[ate]. 1932 a. Razgovori o Silbi: Silba, u kolovozu 1932.. *Hrvatska straža*, 4(191). Zagreb, 26. 8.: 4-5.
- U[jević], M[ate]. 1932 b. Razgovori o Silbi: Silba, u kolovozu 1932. (Nastavak i završetak). *Hrvatska straža*, 4(192). Zagreb, 27. 8.: 4-5.
- Vigato, Teodora. 2017. Dramski amaterizam na Silbi između dva rata. *Croatica et Slavica Iadertina*, Zadar, 13(1): 71-82.

[4-5]), potpisan je samo malim slovom »ć«. Međutim, usporedba s drugim Milčetićevim zapisima o Silbi, objavljenima u razdoblju od 1884. do 1917., navodi na zaključak da je upravo taj poznati hrvatski etnograf i folklorist autor tog opisa (Bošković, 2021: 134 bilj. 19). To potvrđuje i najava Milčetićeva istraživačkog putovanja na Silbu, objavljena 5. rujna 1883., na trećoj stranici 68. broja zadarskog polutjednika Narodni list.

Vigato, Teodora; Vigato, Ivica. 2018. *Pučka drama Artura Lukina Ki će mi šoldi dati - Jezik, stil, žanr i kontekst*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

Vrsalović, Palmina. 2004. Silba: naše zajednice. *Zajedništvo*, 27(1): 35-36.

USMENI IZVORI

Sonja Motušić rođ. Lukin (Silba, 1932. - Silba, 2021.)

Emil Lukin (Silba, 1932.)

Katica Telesmanić rođ. Vekjardo (Silba, 1934.)

Gordana Supičić rođ. Lukin (Silba, 1934.)

Ivan Lovrin (Silba, 1938.)

Nada Dože rođ. Mavro (Silba, 1939.)

Davor Motušić (Zagreb, 1942.)

Vanja Kuljerić rođ. Fažo (Tivat, 1945.)

Marija Lukin (Velika Gorica, 1945.)

č. s. Branislava Garvan (Kutinska Slatina, 1949.)

Teodora Vigato (Zadar, 1953.)

Milorad Paulina (Mali Lošinj, 1953.)

Zlatan Sindičić (Zadar, 1953.)

Gracijela Lovrin rođ. Lukin (Zadar, 1956. - Zadar, 2022.)

Anka Bačilo rođ. Paulina (Silba, 1956.)

Tonko Paulina (Silba, 1958.)

don Slavko Ivoš (Zadar, 1964.)

Davor Herceg (Zagreb, 1970.)

Eugen Motušić (Zadar, 1977.)

POPIS ILUSTRACIJA I NOTNIH PRIMJERA

ILUSTRACIJE

Sl. 1. *Glavni oltar župne crkve Porodenja BDM u Silbi* (Snimio: Ivan Bošković - Silba, 17. ožujka 2018.)

Sl. 2. *Pjevalište župne crkve Porodenja BDM u Silbi* (Snimio: Ivan Bošković - Silba, 11. travnja 2023.)

Sl. 3. *Stranice 33. i 34. pjesmarice zbora silbenske župne crkve* (Snimio: Ivan Bošković - Zadar, 26. studenoga 2018.)

Sl. 4. *Detalj manuala silbenskih orgulja* (Snimio: Ivan Bošković - Silba, 11. travnja 2023.)

Sl. 5. *Potvrda plaćanja učitelju Nakiću za usluge orguljanja u silbenskoj župnoj crkvi Porodenja BDM* (Snimio: Eugen Motušić)⁸⁹

Sl. 6. *Notni zapis pjesme »Lira zvoni, homo na tanac«* (Zapisala: Maja Povrzanović Frykman)⁹⁰

89 Zahvaljujem silbenskom župniku don Slavku Ivošu i Eugenu Motušiću na dopuštenju da objavim tu fotografiju.

90 Zahvaljujem prof. dr. sc. Povrzanović Frykman na podatku o autorstvu tog i idućeg notnog zapisa. Zapis pjesme »Lira zvoni, homo na tanac« je transkripcija snimke iz istraživanja

Sl. 7. *Notni zapis pjesme »Hodili smo u školu (Kvatro paši)«* (Zapisala: Maja Povrzanović Frykman)

NOTNI PRIMJERI

Pr. 1. *Ak' čudesa* (Zapisale: č. s. Malvina Šutić i Gracijela Lovrin, prema pjevanju starijih pjevačica)

Pr. 2. *Sijala Mare murtelu* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Amalije Supičić rođ. Lovrović i Timoteja Lovrovića)⁹¹

Pr. 3. *Sijala Mare murtelu* (Zapisala: Natalija Brusić, prema pjevanju Ivana (Nina) Žorža)⁹²

Pr. 4. *Slavna Silba* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Gaetana Rasola)⁹³

Pr. 5. *Tanac na guvnu* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Marije Sindičić rođ. Supičić)⁹⁴

istaknutog hrvatskog etnokoreologa i koreografa pok. dr. sc. Ivana Ivančana. (Ivančan, 1973).

91 Zapis prilagodio Ivan Bošković.

Prof. dr. sc. Povrzanović Frykman je zabilježila i stihove: »Što ju je rjeđe sijala, sijala, / što ju je rjeđe sijala / to joj je gušće nicala, nicala, / to joj je gušće nicala. / Tuda prolazu mornari, mornari, / tuda prolazu mornari. / ›Pošto je, Mare, murtela, murtela, / pošto je Mare murtela?‹ / ›Svaka je kita po dukat, po dukat, / svaka je kita po dukat. / A vama mornarom i po dva i po dva, / a vama mornarom i po dva!‹ / ›Ulizi, Mare, u brode, u brode, / ulizi, Mare, u brode. / Da ti brojimo dukate, dukate, / da ti brojimo dukate.« (Povrzanović i Liptak, 1980.) Prošireniju inačicu te pjesme je sredinom XX. stoljeća na Silbi zapisao poznati hrvatski folklorist i književnik iz Splita pok. prof. Olinko Delorko (Delorko, 1969: 126-127).

92 Kazivač se sjećao samo tih stihova (Brusić, 1992: 21). Međutim, Natalija Žorž Brusić je zapisala i stihove: »Što ju je riđe sijala, / to joj je gušće nicala.« (Brusić, 1992: 22). Od Marije Sindičić rođ. Supičić je saznala i stihove: »Sijala Mare murtelu / poslala muža po vodu. / Pošla ga je tražiti / našla ga je pod smokvom / di se ljubi s divojkom.« (Brusić, 1992: 22). Premda se ta pjesma pjeva i u drugim hrvatskim mjestima, prema mišljenju Natalije Žorž Brusić, postoji mogućnost da su ti stihovi nastali na Silbi, to jest da su isključivo silbenski (Brusić, 1992: 22).

93 U svom je studentskom članku prof. dr. sc. Maja Povrzanović navela da je ta pjesma otočanima bila najomiljenija te je zapisala stihove: »Kraj se bili po sredi kanala, / trijest milja podaleko grada. / To se, braćo, slavna Silba zove, / u kojoj se golubice goje / i ostali beli golubići, / kako da su od svita veliki. / Da ti vidiš kad je nediljica / kako ti se spravi golubica. / Na se stavlja osan kotulića, / prežukvanjak sa devet bužića. / Stavlja šoto nove rekamane / kako da su na karti štampane, / a ozgora kotul od lanete, / a po kraju svitle kordunete. / Ne vidi se ure obedvati, / da joj poći na tanac tancati. / Kada mlada na tanac pristupi, / ne vidi se ure obarnuti. / Ona gleda kako kolo igra, / u svom srcu ona nema mira. / Kada mladić pokraj nje pristupi, / delikatno on joj ruku pruži. / Mladić tanca kako lastavica, / a divojka kako golubica. / Tu ni bilo lire, ni svirale, / ni nijedne nikakove sprave, / samo jedan arganet ingleški / ča j' donesa mladi Bruzaferčić.« (Povrzanović, 1983: 35-36). Donekle izmijenjene stihove te pjesme su zapisali i pok. etnokoreologinja Lelja Taš i pok. prof. Olinko Delorko (Delorko, 1953: 4; Taš, 1953: 5) /Prilog 1/. Zapis s neznatno izmijenjenim stihovima sačuvan je i u arhivu pok. Gaetana Rasola (Arhivska građa Gaetana Rasola). Autorica tog zapisa je Silbenka pok. Amalija Supičić rođ. Lovrović /Prilog 1.5./.

94 Profesorica Povrzanović Frykman je na Silbi zapisala i stihove treće kitice te pjesme: »Oni su se na guvnu skupili / i veseli tanac učinili, / tu varhaju kako da su Vlasi, / k'o da nisu Silbenjani naši!« (Povrzanović, 1983: 35). Prema svjedočenju pok. Marije Sindičić rođ. Supičić, ta pjesma se na Silbi pjevala već u drugoj polovici XIX. stoljeća (Povrzanović, 1983: 34). U arhivu pok. Gaetana Rasola sačuvan je i donekle proširen zapis te pjesme (Arhivska građa Gaetana Rasola) /Prilog 1.6./.

- Pr. 6. *Ronca fijajo sajo* (Zapisao: Igor Kuljerić)⁹⁵
- Pr. 7. *Ronca f'jajo sajo* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Amalije Supičić rođ. Lovrović i Timoteja Lovrovića)
- Pr. 8. *Ronca f'jajo sajo* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Marije Sindičić rođ. Supičić i skupine pjevača)
- Pr. 9. *Ronca fijajo* (Zapisao: Zlatan Sindičić, prema pjevanju Marije Sindičić rođ. Supičić)⁹⁶
- Pr. 10. *Potancinka s dušom se dilila* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Šalva Škropanića)⁹⁷
- Pr. 11. *Meje žarne Matija Kolanka* (Zapisala: Maja Povrzanović, prema pjevanju Elvire Paulina i Zorke Supičić rođ. Paulina)⁹⁸

u knjzi »Pučka drama Artura Lukina *Ki će mi šoldi dati* - Jezik, stil, žanr i kontekst« izv. prof. dr. sc. Theodore Vigato i red. prof. dr. sc. Ivica Vigata (Vigato i Vigato, 2018: 46-47).

95 Koliko je poznato, stihove te pjesme prvi je zapisao pok. prof. Olinko Delorko (Delorko, 1969: 200). Prema mišljenju Silbenjanina pok. prof. Petra Starešine, ta se pjesma na Silbi pjevala stoljećima. Kao koleda pjevala se do početka XX. stoljeća (Starešina, 1971: 74). Premda je u svom diplomskom radu Natalija Žorž Brusić iznijela moguće objašnjenje, koje je zapisala prema kazivanju pok. Marije Sindičić rođ. Supičić, a prema kojem je jedan svećenik, usred nevremena, zamolio mladiće da mu pomognu prenijeti barku »Sajo« s jedne na drugu stranu otoka (Brusić, 1992: 12-13), s čim se slaže i najmlađi od trojice Marijinih sinova, zagrebački profesor glazbe i zborovođa Zlatan Sindičić, koji je i sam ponudio vrlo slično objašnjenje / Prilog 3/ i premda Silbenjanin Tonko Paulina ističe mogućnost da stihovi »ronca fijajo sajo« znače »nosi sine pijesak«, odnosno »vuci sine pijesak« jer u silbenskom govoru riječ »roncati« znači »vući«, a riječ »sajo« možda dolazi od izmijenjene talijanske riječi »sabbia« što znači »pijesak« (Usmeni podatak - Tonko Paulina), značenje stihova još uvijek nije sasvim razjašnjeno. No, u njima se jasno može iščitati opis morskog dna pred plažom Sutorišće (Sutorišće), koje je pješćano.

96 Maestro Sindičić je zabilježio stihove: »Sutorišće sambunera sajo, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / O uligne hote na lovišće, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / Svaki dan se čini daj godišće, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / Kako smo se ponapili, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / Sve uligne polovili, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / Barba Ivane hote nan zvoniti, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo! / Dat ćemo van varč vina popiti, / ijamo, ijamo, ijalese Sajo!«. Postoji mogućnost da je osoba koja se u pjesmi spominje bio pok. Ivan Supičić - Cimbran, poznati silbenski lijeričar koji je živio krajem XIX. i u prvoj polovici XX. stoljeća. (Bošković, 2021: 150-151). Tu mogućnost naglašava i maestro Sindičić (Usmeni podatak - Zlatan Sindičić). Silbenski povjesničar pok. prof. Petar Starešina je zabilježio stihove: »Barba Šime hote nan zvoniti / Varč ćemo vam piva mi platiti / Moja lira neće da udara / Moja lira gušta me dinara.« (Starešina, 1971: 73). Moguće je da se ti stihovi odnose na silbenskog lijeričara pok. Šimu Supičića - Juru. (Stojanović, 1972: 19 bilj. 3). Naime, vrlo vjerojatnom se čini pretpostavka da se ime lijeričara koje bi pjevači, prilikom pjevanja te pjesme, izgovarali mijenjalo, ovisno o tomu tko bi od silbenskih lijeričara tom prigodom svirao.

97 Pjesmu su, oko 1912., prema stvarnom događaju napisali pok. Šalvo Škropanić i njegov neimenovani prijatelj (Povrzanović, 1983: 36). Prilikom zapisivanja, prof. Povrzanović Frykman se potkrala pogreška. Naime, u njezinu članku je navedeno da se kazivač prezivao Skropanić (Povrzanović, 1983: 36). No, pok. Šalvo se prezivao Škropanić (Usmeni podatak - Tonko Paulina). Potancin je bio nadimak obitelji Baćilo (S[upičić] i V[entura], ***: [13]).

98 Stanovništvo Silbe je tu pjesmu pjevalo na gumnu (Povrzanović, 1983: 34). Prema govorenju pok. Rudija Grandića, Maja Povrzanović je zapisala stihove: »Meje žarne Matija Kolanka, / samlila je do tri kvartarola. / Nima čime pečcu opaliti, / pa se šeće put bijela porta. / Ona skoči na granu tarnovu / kako sokol na granu borovu, / ona s' stavi suho tarnje sići. / Tu

NAPOMENE

1. Članak o pjevanju na otoku Silbi napisan je prema magistarskom radu »O glazbenom životu otoka Silbe«.⁹⁹ Lektorirale su ga Kate Bošković i Iva Markulin, na čemu im zahvaljujem. Također, zahvaljujem i g. Nebojši Marijanoviću na prijevodu zaključka.
2. Autori i/ili vlasnici fotografija uvrštenih u ovaj rad ustupili su svoja djela isključivo za potrebe ovog rada, stoga je zabranjeno njihovo preuzimanje.
3. Fotografije 1., 2. i 4. su iz ciklusa »50 nijansi Silbe« (AMBIS pH, 2014. - 2023.).
4. Fotografija 3. je iz zbirke fotografija Ivana Boškovića.
5. Fotografija 5. je iz zbirke fotografija Eugena Motušića.
6. Notni zapisi prikazani na fotografijama 6. i 7. čuvaju se u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu (Povrzanović i Liptak, 1980).¹⁰⁰
7. Primjer 1. je ustupljen iz nototeke silbenskog župnog crkvenog zbora.¹⁰¹
8. Primjer 2. je iz arhiva Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu (Povrzanović i Liptak, 1980).¹⁰²
9. Primjer 3. je preuzet iz diplomskog rada »Glazbeni život Silbe« Natalije Brusić (Brusić, 1992: 21).
10. Primjeri 4., 5., 7., 8., 10. i 11. su preuzeti iz članka prof. dr. sc. Maje Povrzanović Frykman »Pjesme, glazbala i plesovi Silbe - građa s terenskog istraživanja« (Povrzanović, 1983: 33-35, 37).
11. Primjer 6. je preuzet iz knjige »Pomorstvo Silbe« prof. Petra Starešine (Starešina, 1971: 73).
12. Primjer 9. je iz arhiva maestra Zlatana Sindičića.¹⁰³
13. Pjesme iz priloga 1. preuzete su iz nekoliko zapisa o Silbi (Delorko, 1953: 4; Taš, 1953: 1,

dolazi Mika Kaštelanka. / Govori joj Mika Kaštelanka: / ›Što tu činiš, Matija Kolanka? / Pust' to tarnje da bi opustila, / moje j' tarnje, ja bi ga posikla. / Odgovara Matija Kolanka: / ›Bolje j' poći tuje tarnje sići / neg' po portu tuje ovce strići, / tuje ovce i bijelo mliko, / i konopi, Kaštelanka Miko! / Ti s' služila popa i Bundara, / u Lošinj u mlada kapitana, / za dobiti žutoga cikina, / za platiti tvojega sansira. / Ki će, Mika, za te sansiriti, / ti s' strošila žutoga cikina, / za se sriću nisi dobavila!« (Povrzanović, 1983: 28-29). Donekle izmijenjeni stihovi te pjesme, koje je prema kazivanju pok. Dumice Pauline rođ. Baćilo - Neve zapisao pok. Rudi Grandić, objavljeni su u prikazu knjige »Bibliografija radova otoka Silbe« zadarske knjižničarke i muzikologinje Helene Novak Penge i Ivana Boškovića, objavljene krajem kolovoza 2021. (Ljubković i Sambunjak, 2022: 444). (Zahvaljujem red. prof. dr. sc. Slavomiru Sambunjaku, podrijetlom Silbenjaninu, na podatku o autoru zapisa objavljenog u tom prikazu.)

Kolankini je bio nadimak obitelji Bogdanić (S[upičić] i V[entura], ***: 6; Usmeni podatak - Tonko Paulina).

⁹⁹ Članak tvori cjelinu s člankom O glazbenom životu otoka Silbe - plesovi i glazbala objavljenom u 16. broju južnohrvatskog etnomuzikološkog godišnjaka *Bašćinski glasi*. (Bošković, 2021: 129-172).

¹⁰⁰ Zahvaljujem prof. dr. sc. Maji Povrzanović Frykman i dr. sc. Ivi Niemčić, ravnateljici Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, što su mi dopustile da objavim te zapise.

¹⁰¹ Zahvaljujem voditeljici zbora č. s. Branislavi Garvan, kao i nekadašnjoj voditeljici pok. Gračijeli Lovrin na dopuštenju da ga objavim.

¹⁰² Zahvaljujem prof. dr. sc. Maji Povrzanović Frykman i dr. sc. Ivi Niemčić na dopuštenju da objavim taj zapis.

¹⁰³ Zahvaljujem autoru zapisa, g. Zlatanu Sindičiću, na dopuštenju da ga objavim.

5; Brusić, 1992: 15) i iz građe o Silbi koju je prikupio pok. Gaetano Rasol (Arhivska građa Gaetana Rasola). Naslovljene su prema prvim stihovima, osim pjesme broj 1.5. koja je u izvorniku tako naslovljena. Zbog vjerodostojnosti, zapisi starih silbenskih pjesama nisu lektorirani, nego su, gdje je bilo najnužnije, popraćeni kratkim napomenama.

14. Sve primjere je u računalni zapis pretvorio i, gdje je bilo nužno, prilagodio Ivan Bošković.
15. Zahvaljujem kazivačicama i kazivačima, kao i svima ostalima koji su mi pomogli prikupiti građu za ovaj rad, naročito č. s. Branislavi Garvan iz Redovničke družbe Klanjateljica Krvi Kristove, gđi Goranki Mitrović iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, gđi Anamariji Starčević Štambuk i Marku Lukinu iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Jeleni i Mariji Bošković iz Splita te Katji Marasović iz Splita. Također, zahvaljujem i pok. prof. dr. sc. Nikoli Bubli koji je radu dao početne obrisе.

SUMMARY

ABOUT THE MUSICAL LIFE OF THE ISLAND OF SILBA – CHURCH AND FOLK SINGING

Over the past century, the musical landscape of the island of Silba has garnered the attention of various local experts including ethnologists, folklorists, musicians, writers, and historians. However, numerous aspects are still inadequately explored or completely unexplored. Existing researches have yielded collection of the materials that provided a partial glimpse into the history of the northernmost island of the Zadar archipelago. However, published works so far have focused on providing detailed and comprehensive presentation of the dance life of Silba, and the musical instruments, where we have been able to establish their historical usage on the island. Further research should prioritize the study of vocal traditions as the available archival data, published materials and subsequently collected data failed to provide a comprehensive account of this facet of Silba's musical history. It is crucial to acknowledge that existing research on Silba's musical life has analysed the dance steps of all five preserved ancient Silba dances. Furthermore, no examination has been conducted on the accompanying sheet music examples and the lyrics of the songs sung on Silba. Therefore, as crucial first steps in advancing research on the history of the island's music, a detailed analysis of the aforementioned elements should be undertaken.

Keywords: the island of Silba, Glagolitic chant, church choir, Adorers of the Blood of Christ, folk singing